

Autorul meu preferat

Argumente către o cercetare monografică a teoriilor lui Virgil Nemoianu

de Ionuța Natalia MUNTEANU-IORGA

Reputatul teoretician Virgil Nemoianu (n. 12 martie 1940 – d. 6 iunie 2025) a oferit vreme de cinci decenii și jumătate o analiză de profunzime asupra Romantismului, pe care l-a considerat în permanență ca fiind nu doar un model de expunere a literaturii de secol XIX, ci și un atribut calitativ major al spațiului cultural și social occidental. În argumentările sale cuprinse în volume precum *Îmblânzirea romantismului*, *Micro-armonia* și *Triumful imperfecțiunii*, romantismul este privit de către comparatistul român ca un fenomen pan-european, ce se dezvoltă în două faze: una explozivă, inovatoare, și alta de acomodare și calm – în care nucleul romantic este preluat și adaptat de către culturile minore ale central și est europenității. Printre marile figuri ale romantismului european la care Virgil Nemoianu face referire, direct sau indirect, se numără: Goethe, Schiller, Novalis, Byron, Shelley, Keats, Hugo, Lamartine, Pușkin, Mickiewicz, Lermontov, Leopardi. În argumentările teoreticianului, se subliniază caracterul transnațional și istoricizant al romantismului, dar și rolul acestor autori în configurarea modelului romantic de esență Biedermeier.

Monografia literară se constituie într-o cercetare care își plasează informația la intersecția dintre critică, eseistică și comparatism literar. De-a lungul anilor, monografiile literare au demarcat argumente, ori au focalizat spre puncte de controversă, ori de echilibrare a dezbaterilor literare. Cu metode de examinare de tipul celei care observă sau „judecă” în termeni simbolici un autor și valențele cauzale care îi generează opera, monografia se situează în topul celor mai apreciate instrumente de studiu, pe care atât studenții, cât și profesorii și cercetătorii le accesează pentru a privi către accentele pe care le plasează o numită tipologie literară în interiorul unei arii conceptuale sau în straturile anumitor determinări culturale și estetice.

Perspectiva delimitată din punct de vedere al domeniului tematic, exclusiv specializată filologic, face ca acest instrument de cercetare să poată explora variațiunile stilistice, critice, semiotice, conceptuale sau de istorie literară. Printr-un filtru monografic specific, esteți, filosofi, teore-

ticieni, istorici, ori critici literari pot fi observați și înțeleși prin apel la resorturile gândirii pe care o dezvoltă – și care, din timp în timp, se oglindește în anumite corpusuri monografice. Ca instrumente teoretice, monografiile oferă stimuli intelectuali multipli, având capacitatea de a conecta idei, valențe sau concepte variabile, impunând adesea o tranșare, o definitivare (chiar!) a unor procese decantatorii în perspectiva culturală și literară.

Nu de puține ori, la o frecventare repetitivă și specializată a textelor profesorului V. Nemoianu (titular în anii '90 al catedrei „William J. Byron Distinguished Professor of Literature” Catholic University of America și Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai), constatăm o aplecare atentă a acestuia asupra dezvoltării istorice a fenomenului literar european. Faptul, în sine, îi determină o înrudire livrescă - aflată în conexiune cu teoriile unor reputați precum: René Wellek¹, Robert F. Gleckner și Gerard E. Enscoe² sau Terry Eagleton³, ale căror cercetări publicate în intervalul anilor '60 - '80 au redimen-

¹ René Wellek, *Concepts of Criticism*, New Haven, Yale University Press, 1963.

² Robert F. Gleckner și Gerard E. Enscoe: *Romanticism: Points of view*, Detroit 1962, republicat în 1975 la Wayne University Press.

³ Terry Eagleton, *Literary Theory: An Introduction*, Oxford, 1983.

sionat teoriile criticii conceptuale - ca și pe cele ale romantismului tipologic.

La o cartografiere atentă a textelor semnate de către V. Nemoianu – atât în interiorul spațiului literar național, cât și în cel internațional – se disting tematici compactate de necesitatea de a capta concretețea didactică a unor decade istorice bine delimitate procesual (*High Romanticism* și *Romantismul minor* - de esență *Biedermeier*). În mod firesc, obiectivele unei monografii dedicate teoretizărilor literare canonice⁴ și conceptuale⁵ – sunt, de asemenea, menite să ofere concretețe tematică privind înțelegerea marilor cicluri culturale europene.

Uzanțele construirii hermeneuticilor lui V. Nemoianu ne fac să observăm că teoreticianul se dedică studierii tematice și simptomatologice a *Romantismului*, dovedind o frecventare a modelelor monografice dedicate romantismului - care prezintă către lectorii avizați detaliul biografiei culturale europene. Astfel de monografii (vizând preocupări determinate tematic și academic) transplantează în zona studiului eseistic detaliile precum: specificitatea stilistică a unei opere literare, semnificațiile transportate de text, modelele catalitice ori cele istorice care au definit un anumit romancier, dramaturg, poet, ori teoretician literar. Generate de specificitatea emulațiilor literare din anii '80, cercetările masive dedicate de V. Nemoianu romantismelor europene - oferă concretețe tipologică și canonică. Astfel de corpusuri pot proba, cu instrumente relevante metodologic și argumentativ, apartenența sau afinitatea culturală a teoreticianului român în relație cu o occidentalitate academică relevantă.

Chiar și din postura de analist al istoriei politicii europene, omul de idei V. Nemoianu devine pentru tinerii cercetători o emblematică figură academică - asociată descoperirii, studiului, curiozității și rafinamentului intelectual. Firesc, în ceea ce ne privește, stadiul de ucenicie filologică, a impus continuitate și determinare în a parcurge călătoria spre a-l descoperi pe Autor. După anii '90 traducerea textelor lui V. Nemoianu, ori editarea unor cărți inedite⁶, pare că au sporit curiozitatea autohtonă și interesul spre înțelegerea unui teoretician care promitea descoperiri relevante.

Fără îndoială, necesitatea de a crea o monografie dedicată lui Virgil Nemoianu se datorează importanței teoretice a studiilor sale literare. Însumate, exegezele sale se expun ca argumente relevante filologic privind necesitatea constituirii unei cercetări care urmărește ethosul monografic al Romantismului. Sunt importante în acest sens parcurgerea ideilor sale ce redau în termeni particulari detalii ale *teoriei secundarului*⁷, ale *îmblânzirii romantismului*⁸, ale *postmodernismului identitar*⁹.

Totodată, expuse alături de opera lui V. Nemoianu, articole și recenzii semnate de S. Antohi, V. Tismăneanu, Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu, Gheorghe Grigurcu, S. Antohi, I. Boldea, Sanda Cordoș, Mircea Florian, Al. Cistelean, Daniel Cristea Enache, Cristian Bădiliță, Luigi Bambulea, Smaranda Vultur, Adriana Babeți – toate dedicate analizelor culturale pe care V. Nemoianu le-a întreprins – sunt instrumente relevante și pertinente ce expun statuarea academică a profesorului român.

⁴ Virgil Nemoianu, Robert Royal, *The Hospitable Canon. Essays on literary play, scholarly choice, and popular pressures*, John Benjamins Publishing Company, 1991.

⁵ Virgil Nemoianu, *Structuralismul*, București, Editura pentru Literatură Universală, 1967.

⁶ S. Antohi, V. Nemoianu, *România noastră - Conversații berlineze*, Iași, Editura Institutului European, 2009.

⁷ Virgil Nemoianu, *O teorie a secundarului*, București, Editura Univers, 1977.

⁸ Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului*, ed. II, București, Editura Curtea veche, 2004.

⁹ Virgil Nemoianu, *Postmodernismul și identitățile culturale. Conflicte și coexistențe*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2012.